

BIBLIOTEKARZ PODLASKI
3/2022 (LVI)
<https://doi.org/10.36770/bp.737>
ISSN 1640-7806 (print) ISSN 2544-8900 (online)
www.bibliotekarzpodlaski.pl

Anna Janicka*

Uniwersytet w Białymstoku, Polska / University of Białystok, Poland

ORCID: 0000-0003-0289-3706

Jarosław Ławski**

Uniwersytet w Białymstoku, Polska / University of Białystok, Poland

ORCID: 0000-0002-1167-5041

XI Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”: „Żydzi Europy Wschodniej i polityka”, Białystok 14 maja 2022 r.

The 11th International Scientific Conference in the series “The Jews of Eastern Poland”, “The Jews of Eastern Europe and Politics”, Białystok, the 14th of May 2022

Jak co roku, od jedenastu lat, obradowała w Białymstoku konferencja naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”. Tym samym rozpoczęło się już trzecie pięćdziesiąt lat realizacji tego projektu naukowego¹. XI Międzynarodową Konferencję Naukową „Żydzi Europy Wschodniej i polityka. Biografie – idee – teksty kultury” zorganizowały Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” z Wydziału

- * Anna Janicka – dr hab., prof. UwB; pracuje w Katedrze Filologicznych Badań Interdyscyplinarnych Uniwersytetu w Białymstoku. Autorka m.in. książki *Tradycja i zmiana. Literackie modele dziewiętnastowieczności: pozytywizm i „obrzeża”* (Białystok 2015).
- ** Jarosław Ławski – prof. dr hab., kierownik Katedry Badań Filologicznych „Wschód–Zachód” na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku. Autor wielu książek, m.in. *Mickiewicz – Mit – Historia. Studia* (2010); *Miłosz: „Kroniki” istnienia. Sylwy* (Białystok 2014).
- 1 Zob. J. Ławski, *Jubileuszowa Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”. Edycja dziesiąta: „Jerozolima”, 23 września 2021 r. Sprawozdanie*, „Bibliotekarz Podlaski” 4/2021, s. 275–285. Tu: lista dotychczasowych Konferencji, ich patronów i wydanych tomów.

Anna Janicka, Jarosław Ławski, *XI Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”*

Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku oraz Dział Badań Filologiczno-Bibliograficznych Książnicy Podlaskiej im. Łukasz Górnickiego, współorganizująca tę naukową imprezę od początku. Trzeci już pięcioletni subcykl badawczy przebiegać będzie pod hasłem: „Żydzi Europy Wschodniej: reinterpretacje dziedzictwa”. W 2022 roku podjęto następujące zagadnienia badawcze:

- Życie polityczne Żydów w Polsce i we Wschodniej Europie w XIX i XX wieku;
- Obraz polityka żydowskiego w literaturze i sztuce;
- Idee i dyskursy polityczne Żydów wschodnioeuropejskich;
- Żydowskie życie polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej a idee syjonizmu;
  - „Wielka” i „mała” polityka Żydów: centrum i prowincja;
  - Prasa, radio, film a życie polityczne społeczności żydowskiej;
  - Politycy żydowscy wobec totalitaryzmów XX wieku;
  - Życie polityczne Żydów na Podlasiu i w Białymstoku;
  - Wielkie postaci żydowskiego świata polityki;
  - Żydowskie życie polityczne oczami antysemitów;
  - Pisarze i twórcy żydowscy jako politycy;
  - Obraz żydowskiego życia politycznego w badaniach historycznych, historycznoliterackich, politologicznych i kulturoznawczych².

Sesję przygotował Komitet Naukowy cyklu badawczego w składzie: prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich – Uniwersytet SWPS w Warszawie; dr Helena Datner – Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie; prof. Alan Duben – Uniwersytet w Stambule, Turcja; dr Anna Frajlich – Nowy Jork, Stany Zjednoczone; pani Jolanta Gadek – Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; pan Mark Halpern – Nowy Jork, Stany Zjednoczone; prof. Daniel Kalinowski – Akademia Pomorska w Słupsku; pan Ryszard Löw – Tel-Awiw, Izrael; prof. Jarosław Ławski – Uniwersytet w Białymstoku; prof. Dariusz Konrad Sikorski – Uniwersytet Gdański; prof. Maciej Tramer – Uniwersytet Śląski w Katowicach; pani Alena Yavorska – Muzeum Literatury w Odessie; dr Tomasz Wiśniewski – Stowarzyszeniem Muzeum Żydów Białegostoku³.

² Za: *Konferencja Naukowa „Żydzi Europy Wschodniej i polityka. Biografia – idee – teksty kultury”*. Program, opr. A. Janicka, J. Ławski, D. Kukielko, opr. graf. E. Frymus-Dąbrowska, Białystok 2022, s. 4.

³ Tamże, s. 5. Warto podkreślić obecność w Komitecie Naukowym nowych osób: Pani Aleny Yavorskiej (Odessa), prof. Lucyny Aleksandrowicz-Pędich (SWPS), prof. Daniela Kalinowskiego (AP, Słupsk) i dra Tomasza Wiśniewskiego (Stowarzyszenie Muzeum Żydów Białegostoku).

Sprawy organizacyjne koordynował Komitet Organizacyjny, do którego weszły następujące osoby: prof. Jarosław Ławski, Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”, Wydział Filologiczny UwB – *Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego*; dyr. Beata Zadykowicz, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; pan Philip Earl Steele, CBH PAN w Berlinie; dr Grażyna Dawidowicz, VIII LO im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku; dr Łukasz Zabielski, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; dr hab. Anna Janicka, prof. UwB, Katedra Filologicznych Badań Interdyscyplinarnych; dr Kamil K. Pilichiewicz, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; dr Michał Siedlecki, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego⁴.

Konferencja odbywała się w nowych warunkach historycznych. Przypomnijmy, iż w 2020 roku ze względu na pandemię obrady przebiegały w trybie zaocznym, zaś w roku 2021 w trybie hybrydowym, przy czym większość referentów występowała *online*. 16 maja w sali galerii na parterze Książnicy Podlaskiej zgromadziło się kilkunastoosobowe grono, które połączyło się *online* z innymi uczestnikami Konferencji. Pandemia i wojna na Ukrainie znacząco wpłynęły na mobilność badaczy zachodnio- i wschodnioeuropejskich, ograniczyły ją. W sesji wzięło udział 20 badaczy z Polski (UG, UJ, AP, UMK, UKSW, UŚ, KUL, SWPS, Muzeum Narodowe, UwB, Książnica Podlaska), Niemiec (Berlin) i Ukrainy (Muzeum Literatury w Odessie). Konferencję otworzyli, witając gości, prof. Jarosław Ławski (UwB, Białystok) oraz dyr. Beata Zadykowicz (Książnica Podlaska), której przewodniczący Komitetu Organizacyjnego podziękował za wieloletnie wsparcie projektu. Uroczystą formułę otwierającą spotkanie wypowiedział prof. Daniel Kalinowski (AP, Słupsk), od początku biorący udział w corocznych sesjach. Informacje organizacyjne i techniczne⁵ przedstawił dr Łukasz Zabielski⁶.

Obrady odbywały się w czterech 5-osobowych panelach (między 9.00 a 19.30), którym przewodniczyli: dr hab. Anna Janicka, prof. UwB i dr Monika Szablowska-Zaremba (KUL, Lublin) [9.20–11.40]; kustosz Anna Lebet-Minakowska

⁴ Tamże. Z przyczyn obiektywnych nieobecni byli: Philip Earl Steel i dr Grażyna Dawidowicz.

⁵ Prawie wszystkie połączenia *online* zrealizowano bez przeszkód (wyjątkiem było przerywane połączenie z Chile). Złośliwość przedmiotów dała o sobie znać w chwili inauguracji, kiedy zepsuł się jeden z laptopów.

⁶ Sesję bardzo sprawnie od strony technicznej koordynowali pracownicy Książnicy Podlaskiej, w tym dr Łukasz Zabielski i mgr Patryk Suchodolski.

Anna Janicka, Jarosław Ławski, *XI Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”*

(Muzeum Narodowe w Krakowie) i dr Kamil K. Pilichiewicz (Książnica Podlaska) [12.00–14.20]; prof. Daniel Kalinowski i dr hab. Maciej Tramer, prof. UŚ (Katowice) [15.00–17.20]; prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich (SWPS, Warszawa) i prof. Bogdan Burdziej (UMK, Toruń) [17.20–19.30]. Obrady zamknął i podsumował prof. Jarosław Ławski.

Warto zwrócić uwagę na dużą rozpiętość tematyczną referatów, które w tym roku obejmowały zagadnienia polityki, kultury, literatury, prasy, fotografii. Wymienimy tematy wystąpień:

Panel I:

– Dr hab. Dariusz K. Sikorski, prof. UG (Gdańsk), *„Na przełomie?” Żydowski dyskurs o wolności w „Życiu Żydowskim” (1919), „Tygodniku Żydowskim” (1919–1920) i „Moriah” (1916–1919)*;

– Dr Tomasz Butkiewicz (Berlin), *Kres żydowskiej enklawy Białegostoku i regionu w niemieckiej fotografii z lat 1939–1943*;

– Dr Ewa Węgrzyn (UJ, Kraków), *Inwigilacja żydowskiego środowiska politycznego i kulturalnego przez służby specjalne w Polsce Ludowej*;

– Prof. Daniel Kalinowski (AP, Słupsk) [online], *Literatura w cieniu polityki. O kilku dziełach Jakuba Tugendholda*;

– Pan Philip Earl Steele (Warszawa), *Od Suwałk do Katowic – i Bazylei. Chowiei Syjon: pierwszy ruch syjonistyczny*;

– Kustosze Alena Yavorska (Muzeum Literatury w Odessie), *Полицейские донесения о выступлении В. Жаботинского в Благородном собрании 20 ноября 1904 года*.

Panel II:

– Prof. Bogdan Burdziej (UMK, Toruń), *Leo Belmonta powieść o Herzlu*;

– Dr hab. Maciej Tramer, prof. UŚ (Katowice), *Dzieci Warszawy – okoliczności*;

– Dr Paweł Kuciński (UKSW, Warszawa), *„Żydoznawstwo”. Między rzekomym dyskursem a realną nienawiścią*;

– Dr Monika Szablowska-Zaremba (KUL, Lublin) [online], *Piekło obozu w Dachau – o relacjach z obozu koncentracyjnego na łamach polsko-żydowskiej prasy w latach 30. XX w.*;

– Dr Marek Szladowski (Warszawa), *W poszukiwaniu utraconej tożsamości – casus Pawła Hertza*.

Panel III:

– Prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich (SWPS, Warszawa), *Życie społeczno-polityczne Żydów połockich w drugiej połowie XIX wieku w interpretacji Mary Antin*;

– Dr Przemysław Zarubin (UJ, Kraków), *Dattnerowie i Falterowie – żydowscy przedsiębiorcy i samorządowcy w Galicji doby autonomicznej*;

– Kustosż Anna Lebet-Minakowska (Muzeum Narodowe w Krakowie) [online], *Polityczna „święta wojna” i jej odzwierciedlenie w czasopiśmie satyrycznych*;

– Dr Jacek Partyka (UwB, Białystok), *Tradycja cedaki: polityczne i społeczne zaangażowanie The Bialystoker Center w Nowym Jorku i Białymstoku*;

– Dr Michał Siedlecki (Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego), *„Jerozolima. Fragment większej całości”. Poezja Doroty Szatters wobec totalitaryzmów XX wieku*.

Panel IV:

– Dr Wiktor Gardocki (UwB, Białystok), *Temat Zagłady w dokumentach cenzury przełomu lat 70. i 80. XX wieku*;

– Dr Kamil K. Pilichiewicz (Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego), *Michał Głowiński wobec ideologii komunistycznej*;

– Dr Jan Miklas-Frankowski (UG, Gdańsk) [online], *Wątki polityczne w reportażach z tomu „Przez ruiny i zgliszczą” Mordechaja Canina*;

– Studentka Patrycja Lasota (UwB, Białystok), *(Nie)pamięć o podlaskich Żydach w kontekście polityki Zagłady na podstawie relacji Mordechaja Canina i Samuela Pisara*;

– Studentka Dominika Ciach (UG, Gdańsk) [online], *Losy Żydów w Gdańsku i Sopocie w pierwszej połowie XX wieku oraz ich odbicie w twórczości Mieczysława Abramowicza⁷*.

Warto podkreślić, iż szczególnie ciepło przyjęto wystąpienie *online* pani Aleny Yavorskiej, przemawiającej ze znajdującej się pod ostrzałem rosyjskiego agresora Odessy. Obrady toczyły się w formule hybrydowej, większość gości występowała *online*, lecz warto podkreślić obecność na sali takich osób

⁷ Cyt. za: Konferencja Naukowa „Żydzi Europy Wschodniej i polityka”..., s. 7–8, 10–11.

Anna Janicka, Jarosław Ławski, XI Konferencja Naukowa z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”

jak: dr hab. Dariusz K. Sikorski (UG, Gdańsk), dr Tomasz Butkiewicz (Berlin), dr hab. Anna Janicka, prof. UwB (Białystok), dr hab. Maciej Tramer, prof. UŚ (Katowice), prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich (SWPS, Warszawa), dr Jacek Partyka (UwB), dr Kamil K. Pilichiewicz (Książnica Podlaska), dr Michał Siedlecki (Książnica Podlaska), studentka Patrycja Lasota (UwB). Z Santiago de Chile łączył się uczestnik sesji dr Jan Miklas Frankowski (UG). Gośćmi obrad byli ponadto: dr Tomasz Wiśniewski (Społeczne Muzeum Żydów Białegostoku) i fotograf pan Mirosław Szut.

W czasie sesji można było otrzymać tomy wydawane przez Katedrę Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”, w tym IX tom o *Dziecku żydowskim* z cyklu *Żydzi wschodniej Polski*⁸. Zapowiedziano wydanie do końca 2022 roku tomu jubileuszowego z X Konferencji poświęconej mitowi Jerozolimy w literaturze i kulturze.

Jak podkreślił prof. Ławski, w 2023 roku – jeśli pozwoli na to pandemia i rozwój wypadków historycznych w Europie – obrady powrócą do formuły objazdowej. Część z nich zaplanowana jest w Tykocinie. Temat kolejnego spotkania został określony w sposób następujący: „Uchodźcy – uciekinierzy – ukrywający się”.

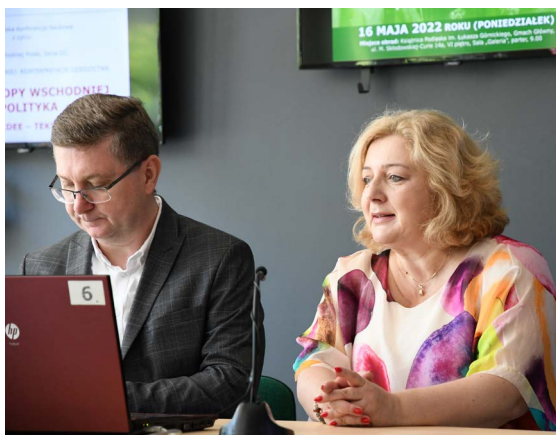
Warto podkreślić na koniec, iż z jednej strony, obiecującym elementem XI Konferencji była obecność reprezentantów nowych środowisk badawczych (Instytut Judaistyki UJ, Berlin), z drugiej referaty studentów polonistyki z Gdańska i Białegostoku. Jak podkreśliła prof. Anna Janicka, warto w przyszłości położyć akcent na wymiar towarzysko-naukowy Konferencji⁹, na szansę, jaką dają bezpośrednie spotkania badaczy, ich wyjazdy do miejsc żydowsko-polskiej pamięci.

⁸ *Żydzi wschodniej Polski*, Seria IX: *Dziecko żydowskie*, red. G. Dawidowicz, J. Ławski, Białystok 2021. Tom dziesiąty serii (*Jerozolima: miasto i mit*, red. A. Janicka, J. Ławski, D. K. Sikorski, Białystok 2022) będzie zawierał także spis tekstów opublikowanych w dziesięciu tomach cyklu.

⁹ W nowym pięcioletnim cyklu badawczym zrezygnowano z idei „patrona” konferencji, podkreślając jej naukowy charakter. O Konferencji XI informował „Biuletyn Polonistyczny” (<https://biuletynpolonistyczny.pl>) oraz strona internetowa Społecznego Muzeum Żydów Białegostoku i Regionu (<https://www.jewishbialystok.pl>).

Obrady plenarne konferencji

Organizatorzy Konferencji, od lewej prof. Jarosław Ławski (UwB), dyr. Beata Zadykowicz (KP)

Wystąpienie dra Kamila Pilichiewicza (KP), sekcji przewodniczący prof. Alicja Aleksandrowicz-Pędich (Warszawa)

XI Międzynarodowa Konferencja Naukowa
z cyklu:

Żydzi Wschodniej Polski. Seria III:

ŻYDZI EUROPY WSCHODNIEJ: REINTERPRETACJE DZIEDZICTWA

ŻYDZI EUROPY WSCHODNIEJ I POLITYKA

BIOGRAFIE – IDEE – TEKSTY KULTURY

16 MAJA 2022 ROKU (PONIEDZIAŁEK)

Miejsce obrad: Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego,
Gmach Główny, ul. M. Skłodowskiej-Curie 14a, VI piętro, Sala Audytorijna